

Ћакон Будимир Кокотовић: Осам векова Светопретечиног манастира Месића у Банату

Неколико километара од града Вршца, седишта Епархије банатске, у пасторалном пределу подножја Вршачког брега налази се манастир Месић или, како је у старини називан, Светопретечин манастир горе вршачке. Назив Месић је добио по истоименом потоку који протиче поред манастира.

О настанку манастира архимандрит Викентије Љуштина у делу „Кратка повест о општежитељном манастиру Месићу у тамешком Банату, од почетка му 1225. до 1797.“ (Будим, 1798.) наводи: „По другачијем казивању монаха из манастира и осталих становника Баната, свештеника и мирјана каже се да је неки монах Арсеније Богдановић, родом из Србије, дошао из манастира Хиландара са Свете Горе и основао манастир Месић, са дозволом србијанских царева од којих је богато дариван земљом за потребе манастира. Он је од стране првог српског архиепископа Светог Саве рукоположен за свештеника и рукопроизведен за игумана овог манастира негде око 1225. године“.

Касније, у XX веку, мађарски академик Евген Сентиклари тражи прихватљиве изворе овог предања објашњавајући да је реч о времену владе краља Андреја II, који је по повратку из крсташких ратова свратио у манастир Хиландар и

највероватније повео неколико монаха у Угарску, помогао у оснивању манастира Месића и даривао га многим добрима. И архимандрит Доситеј Ђорић наводи: „Ми овде морамо признати да верујемо чврсто да је све ово овако било, али хоћемо да образложимо једну претпоставку и научно да укажемо на њезину веродостојност, као и то да ове две верзије о постанку манастира (два предања о постанку у доба Светог Саве) просто нису могле настати без икаквих основа“.

Велика обнова манастира и неимарски процват стиче се крајем XV века, у време Светог деспота Јована Бранковића, који је подигао нови манастирски храм Светог Јована Претече, манастирске конаке и укрупнио манастирски посед. У XVII веку манастир је претрпео велика страдања од стране Турака који су 1552. године доспели до Темишвара. У том пиру освајача страдао је и манастир Месић који је спаљен и разорен. Недуго затим манастир је обновљен, што нам сведочи турски попис из 1566/67. године, у којем се наводи манастир Светог Јована у вршачкој нахији. Претпоставља се да је у њему столовао Епископ вршачки Теодор Несторовић који је мученички пострадао од Турака 1594. године. Према предању, Свети свештенотученик Теодор је био пострижник и игуман Светопретечиного манастира.

О животу манастира Месића и православног становништва у Банату пре Велике сеоба Срба сведоче нам два историјска извора. Први је рукопис Евлије Челебије, географско-путописна литература, где он описује изглед Вршца и даје друге интересантне податке о самом граду и околини. Челебија помиње да је ту и један манастир, по њему вероватно најимућнији у то време. Други извор, који је и најважнији за манастир, јесте Катастиг Пећке Патријаршије из 1660. и 1666. године, где се наводи да је манастир веома богат. Средином XVII века, у време Митрополита вршачког и себешког Теодосија, у манастиру је отворена прва српска школа у овим крајевима.

После Велике сеобе 1690. године и реорганизације Српске Цркве у Аустријској царевини у време патријарха Арсенија III, цар Леополд је 4. марта 1695. године потврдио Епископа белоцркванског Спиридона Штибицу за Епископа вршачког са седиштем у манастиру Месићу.

Карловачким миром 1699. године Банат је и даље остао под турском влашћу све до 1716. године, када су при повлачењу поново спалили и разорили манастир Месић. Један део месићког братства су Турци поубијали, а млађе монахе повели са собом у ропство.

После Пожаревачког мира у рушевине манастира 1720. године долази јеромонах Мојсије Стефановић са тројицом монаха из манастира Крушедола и

започињу обнову Месића. У рату између Аустрије и Турске 1738. године манастир је поново разорен. Турци су тада код Оршаве, преко Дунава, прешли у Банат и опустошили манастир, његов прњавор и цео јужни Банат. Игуман Мојсије одлази у Русију где од царице Јелисавете Петровне добија велику помоћ и подршку. Тада су из Русије у манастир Месић стигле бројне црквене књиге, од којих се неке и данас чувају у богатој манастирској библиотеци. Царица је даривала и грамату у којој се она обавезује да ће манастиру давати годишњу помоћ од 300 златних рубаља. Захваљујући руском двору манастирски храм је обновљен споља, а у периоду од 1743. до 1747. године храм је и живописан. У опису од 14. августа 1775. године манастир је имао храм, просторије за становање и економске зграде: „Црква дугачка 4,5 x 13 хвати, широка 4 x 13 хвати. Висока 5 x 13 хвати. На средини труле на четири ступца, на трулу 8 прозора. Пред црквом сазидана припрата од камена и цигле некречене. Звоник је од дрвета. На цркви 4 прозора, и црква покривена шиндром“.

Царица Марија Терезија је издала 16. јануара 1777. године Рескрипт о укидању банатских манастира Кусића, Партоша, Шемљуга, Средишта и Ковиља. Манастири Шемљуг и Средиште, са делом њихове имовине, присаједињени су манастиру Месићу. Од тада настојатељи манастира носе титулу архимандрити месићки, а први је био Јован Фелдвари Јовановић (1777-1785).

У манастиру је 21. децембра 1785. године сахрањен Епископ вршачки Викентије Поповић (1774-1785), а његово тело је касније, 1810. године, залагањем архимандрита Гаврила Стефановића пренето у манастир Шишатовац.

Последње разарање манастира од Турака било је 1788. године, али будношћу месићких монаха манастирске старине су спасене, јер су на време склоњене у прњавор.

За време Епископа вршачког Јосифа Јовановића Шакабенте и месићког архимандрита Мојсија Василијевића, започета је велика обнова манастира. Залагањем архимандрита Мојсија код Илирске придворне канцеларије, бечки владар је даривао 28. јануара 1792. године привилегије манастиру Месићу. Крајем исте године започета је детаљна обнова манастирског храма. Чешки архитекта Антон Блобергер дао је 1793. године план за изградњу нове припрате, куле са нартексом и звоником. У том периоду настао је и нови барокни иконостас.

Градња Блобергеровог звоника завршена је 1798. године, када је урађена и нова фасада на храму. Нажалост, дрвени и лимени завршетак торња изгорео је у пожару 1873. године, па је покривен пирамидалним лименим кровом.

У периоду од 1840. до 1846. године сазидао је нови конак залагањем архимандрита месићког Арсенија Јовановића Шакабенте, који је богато опремљен. Мања обнова манастирског храма и конака урађена је после земљотреса 1892. године.

Иступање Румуна из Српске Православне Карловачке Митрополије 1864. године, довело је до судских парница вођених око земљишта и финансија манастира Месића. Румуни су тражили за себе три банатска манастира, међу којима је био и манастир Месић. Народно-црквени сабор 1879. године донео је одлуку да се ниједан српски манастир не уступи Румунима. Једна од најдужих парница у вези манастира била је покренута 1904. године од Сибињско-румунског митрополита, али је судски спор окончан 1909. године у корист Карловачке митрополије.

На други дан Васкрса, 24. априла 1916. године, избио је пожар на црквеном торњу који је тада изгорео, а звона су са звоника попадала. Крајем Првог светског рата, 4. новембра 1918. године, Румуни, прњаворци села Месића, упали су у манастир и девастирали и опљачкали манастирски конак. Залагањем Епископа банатског др Георгија Летића манастир храм и конак су тридесетих година XX века обновљени, а у периоду од 1932. до 1933. године у Месићу је радила монашка школа.

После Другог светског рата, 1945. године, манастир Месић је уврштен у ред најстаријих црквених културно-историјских споменика Југославије и као такав, решењем Завода за заштиту споменика културе из Новог Сада, стављен под заштиту државе 1946. године. Конзерваторски радови на обнови манастирског храма и конака започети су 1949. године, а завршени су 1978. године.

Одлуком Епископа банатског Висариона Костића, манастир Месић је 1952. године проглашен за женски манастир. Прва игуманија је била Теодора Милошевић, у чије време је обновљен храм, поправљен и сређен конак, уређена библиотека и ризница, а посебно је обновљен духовни живот сестринства.

Манастир је доживео велику духовну и материјалну обнову за време банатских епископа Амфилохија Радовића (1985-1991) и Хризостома Столића

(1992-2003). С краја XX и почетком XXI века, у манастирском храму је обновљен црквени мобилијар, кувуклија, епископски трон и трон за чудотворну икону Пресвете Богородице „Достојно Јест“ из 1803. године, која је најпоштованија икона у читавом Банату. Такође, замењен је стари иконостас из XIX века.

Данас се у манастирском храму чувају честице моштију светих Артемона (донете 1778. године из манастира Шемљуга), Пантелејмона, Николаја Дорског, Климента Римског, првомученице Текле, Георгија Великог, Инокентија Римског, Григорија Паламе, Теодора Тирона и мајке Ангелине Бранковић; као и делови одежди светих Агатона, Илариона Палестинског и Амвросија. У посебном кивоту чува се честица Часног крста Господњег из Јерусалима. Поред ризнице у којој се чувају старе иконе, богослужбени предмети и портрети знаменитих епископа вршачких и архимандрита месићких, манастир поседује и богату манастирску библиотеку, као и архиву коју је детаљно изучио архимандрит Доситеј Ћорић.

У периоду од 1712. до 1952. године настојатељи манастира су били: јеромонах Порфирије Стефановић (1712-1717), јеромонах Мојсије Стефановић (око 1720-1750), јеромонах Атанасије Крушедолац (1751-1762), јеромонах Силвестер Радивојевић (1771-1773), игуман Исаија Димитријевић (1774-1777), архимандрит Јован Фелдвари (1777-1788), архимандрит Мојсије Василијевић (1788-1793), јеромонах Теофил-Теодор Лукић (1793-1796), архимандрит Викентије Љуштина (1796-1805), јеромонах Данило Јанковић (1805-1807), архимандрит Синесије Радивојевић (1808-1829), архимандрит Арсеније Јовановић Шакабента (1829-1846), архимандрит Методије Миланковић (1852-1853; 1859-1860), архимандрит Антоније Нако (1853-1859), протођакон Кипријан Стануловић (1860-1861), архимандрит Гедеон Цветић (1861-1874), архимандрит Нектарије Димитријевић (1874-1887), архимандрит Корнелије Живковић (1887-1891), протосинђел др Емилијан пл. Радић (1891-1895), архимандрит Гаврило Змејановић (1895-1901), протонамесник Јован Малушев (1901-1905), јеромонах Корнелије Петровић (1905-1907), архимандрит др Владимир Димитријевић (1907-1923; 1927), игуман Викентије Вукосављевић (1923-1925), архимандрит Доситеј Ћорић (1927-1934), игуман Милентије Микалачки (1934-1941), игуман Милутин Вујић (1941-1951) и игуман Кирило Јовановић (1951-1952).

Настојатељице манастира Месића од 1952. године су биле: игуманија Теодора Милошевић (1952-1989), игуманија Параскева Митрић (1992-2017) и монахиња Екатарина Кнежевић од 2017. године.

spc.rs